

Malé, nenápadné vetešnictví se svérázným prodavačem uvnitř

Rozhovor s Vratislavem Maňákem

Když jsem četla knihu povídek *Šaty z igelitu* Vratislava Maňáka (vydal Host), pila jsem u nich jen zelený čaj, zrovna tak, jako pijí čaj dvě staré slečny ze zeleného pokoje v jedné z povídek, *Mámení prvního valčíku*. Nechtěla jsem se jim připodobnit, ačkoli povídka, kde velkou roli hraje popíjení čaje, obsahuje krásný popis kulis jednoho starožitně zařízeného pokoje, ale znepokojivost Maňákových povídek mi prostě víc nedovolila. A to je příběh o dvou zestárlých sestřích, které téměř jako dva muzejní exponáty každý den prostírají k čaji a už čtrnáct let čekají na pravidelného návštěvníka, zdaleka ten nejmírnější. Sestry si ledacos vyčtou, hlavně společnou starou lásku, ale nikdo zde nezemře (nepočítáme-li možné uhynutí dvou myší), neztratí se ani nezkažení nebo nevrostou do květovaného křesla. Takové jsou totiž osudy dalších hrdinů z Maňákových třinácti povídek. A proto jsem u nich nemohla jíst, jak to u čtení s radostí obvykle činím.

Vratislavu Maňákovi je už čtyřadvacet, ale nehádali byste mu to. Stejně jako byste mu nehádali všechny bizarnosti, se kterými na vás ve svých povídkách přijde. Za hranatými obroučkami brýlí má plachý pohled skoro jako středoškolák a nemá potřebu hrát si na kdovíjakého machra. Prostě jen napsal knížku povídek a vyhrál s ní letošní Cenu Jiřího Ortena, která se uděluje autorům do třiceti let. Rodák ze Stříbra, který má za sebou práci v regionálních novinách, momentálně pracuje v televizi a je tam rád. Tedy žádný spisovatel na volné noze. Aspoň zatím. Co se ale týče zmíněného masmédia, jeho povídkám by televizní zpracování zrovna slušelo, řekla bych. Třeba na to jednou dojde. Když jsme se domlouvali na fotografování k rozhovoru, bylo to zrovna v deštivých dnech, a tak jsem doufala, že nebude pršet. Ačkoli ponurá atmosféra se k jeho povídkám báječně hodí...

Začala jsem čajem, a tak díky němu začnu trochu netradičně. Co byste pil vy u vašich povídek? Jedna z postav si například dává mléko s rumem, zelený čaj jsem již zmínila...

Pít čaj určitě není od věci, vedle zmíněné povídky ho pije i Judita z úvodní povídky *Řev závojnky*. Já bych ale volil dobré, silné kafe, už třeba jenom proto, že jsem ho při psaní *Šatů z igelitu* vypil podstatně víc než toho zeleného čaje.

Ted' už tradiční otázka. Kdy jste začal psát? A proč?

Pokud jde o úplně první literární pokusy, tak to mi bylo zhruba čtrnáct let, později jsme měli na gymnáziu také seminář tvůrčího psaní. Tehdy jsem se roze-psal a požadovaný rozsah povídky o sedmi stranách rozsah přesáhl asi pětinásobně. Až mi bylo líto, že učitelka musí četbu tak dlouhého a užvaněného textu absolvovat.

Co je vůbec při psaní povídky tím prvotním, co vás napadne? Nebo jinak řečeno – jak taková povídka vůbec přichází na svět?

Nejsem autor, který by začínal od kostry příběhu, a u povídek v *Šatech z igelitu* jsem nejdřív pracoval s obrazy. Na úplném začátku většinou stál dílčí vjem, obrat, věta nebo představa scény. U zmíněné povídky *Mámení prvního valčíku* jsem tak dřív věděl, že se příběh bude odehrávat v honosném zeleném pokoji, než jsem přišel na to, o čem vlastně bude.

Nedají se vám upřít zajímavé nápady pro to, co vaše postavy činí. Tady myslím např. vyřezávání srdce nebo pečení chleba z popela. To působí docela hrozivě. Kde jste sbíral inspiraci? A těží některá povídka z konkrétní situace?

Nemůžu říct, že by některá z povídek byla zpracováním konkrétní události nebo situace; žádný z mých příběhů není pokus o rekonstrukci. Minimálně dvěma ale dala konkrétní událost podnět – *Řezbáře*, který se týká zmíněného srdce, zčásti iniciovala zpráva o vraždě maturantky v Bělině, ke které došlo před osmi lety. U povídky *Přinesla mě bouřka* jde zase o událost ze Spojených států, kde média sledovala osud dítěte, které samo uletělo horkovzdušným balonem. Co se týče osobních situací, určitě se v povídkách do jednotlivých scén promítla spousta momentů, které jsem zažil, většinou jsou to ale jen nepatrné a letmé doteky.

Jak dlouho vznikal oceněný povídkový soubor *Šaty z igelitu*?

První povídka *Zdálo se mi, že ho koušou labuť* vznikla před čtyřmi lety, stejně tak i povídka titulní. Poslední povídku, *Jak daleko leží Buenos Aires* o milostných avantýrách dámské krejčovce v časech nástupu totality, jsem napsal loni v únoru. Víím, že tři roky na třináct povídek asi vypadá jako neúměrně dlouhá doba, ale mně trvá hrozně dlouho, než získám pocit, že textu už nic neschází.

Jak se praví ve zprávě SČKN, získal jste svou cenu „za dovednost úsporného psaní, které nezjednodušuje, ale míří ke dřeni“. Jak se vám tahle charakteristika líbí?

Charakteristika se mi líbí. Sám bych ale asi nesoudil, jestli se mým povídkám daří dostat na dřev. Slovo poroty musí posoudit hlavně čtenáři. Při psaní povídek jsem se snažil hlavně o to, aby jejich témata nebyla banální, a volil zá-měrně výrazné životní situace; v tu chvíli se logicky nabízí svatba, rozchod, smrt partnera a koneckonců i narozeniny a maturitní ples. Možná proto ta „dřeň“...

V laudatiu Michala Škrabala, který byl jakýmsi vašim patronem při Ortenově ceně, se sice praví, že vám podle něj sedí povídkový žánr, ale mě by zajímalo, zda přece jen nepošilháváte po něčem větším? Všechny povídky měly třeba podobnou atmosféru a umím si představit, jak se propojují a vaši hrdinové potkávají v jednom příběhu a dělají všechny ty své divné věci... Takže místo povídek třeba román. Nelákalo by vás to? Ale lákalo! Jen si nejsem jistý, jestli bych to uměl a jestli by se mi větší text se všemi svými zákrutami nerozsy-pal pod rukama. V tuhle chvíli proto sice roz-mýšlím rozsáhlejší příběh, který bych chtěl začít psát v průběhu prázdnin, sám pro sebe si ho ale představuji spíš jako novelu.

Pana Škrabala musím zmínit ještě jednou, jelikož se mi líbí, jak poeticky zhodnotil váš styl psaní. Popsal jej jako „kdyby člověk jdoucí po honosném bulváru, plném značkových obchodů, najednou narazil na malé, nenápadné vetešnictví se svérázným prodávčem uvnitř“. Cítíte se, metaforicky řečeno, být takovým svérázným prodávčem kuriozit?

Myslím, že slovo veteš je možná ještě trochu přesnější než kuriozita, ale nechápu ho negativně. *Šaty z igelitu* jsou moje osobní resuscitace zašlého světa a jeho rysů, které se sice dneska stále objevují – jako psací stroj nebo klasické dámské krejčovství –, už ale zdaleka nejsou tak obvyklé a postupně mizí. Mým cílem bylo tyto předměty nebo místa ještě naposledy zachytit, než zmizí z dohledu.

Na mě osobně z vašich povídek někdy trochu dýchá Orwell. Takže koho vy sám rád čtete? A kdo je váš případný literární vzor?

Mám rád Moraviovy povídky, bizarní světy Chucka Palahniuka, nadchnul mě *Rozhoupáný dech* Herty Müllerové. Vždycky se rád vracím ke knížkám Güntera Grasse a Gabriely Garcíi Márqueze. Z českých autorů čtu nejraději Karla Čapka a Milana Kunderu, první z nich je osvěžující, druhý zase rozmýšlivé čtení. Poslední čtyři jmenovaní autoři jsou také mémi literárními vzory.

Vzhledem k obsahu některých povídek (*Saranče, Jak daleko leží Buenos Aires*) se také musím zeptat, jak vnímáte minulé doby, totalitní režim u nás?

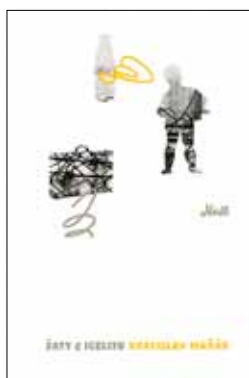
To je základní otázka a těžko na ni stručně odpovědět, navíc mě může kdekdo uhádat, že jsem tu dobu nezažil, tak nemohu soudit. Je jasné, že žádný systém, který nezdravě potlačuje svobodu, není správný. Mám ale pocit, že se socialistické Československo příliš demonizuje, jako by v něm snad ani nemohla vyrůst celá dnešní střední generace. To je nezdravý přístup. Stejně tak jsou ale špatné i růžové brýle, se kterými se dnes řada lidí na režim před rokem '89 dívá a se vzpomínkami na mládí nebo dětství si tehdejší dobu idylizuje.

Žádná z povídek se neodehrává v reálném čase. Škrabal to nazývá dnes tak populárním slovem bezčasí. Proč tedy právě situování do onoho bezčasí?

Protože to povídky méně omezuje v čase a prostoru. Při psaní jsem měl obavy, že by s přesným časovým zakotvením mohly snadno vyčpět, a proto jsem využil atmosféru, která může působit jako zašlá, ale zároveň není historicky konkrétní. To by mělo čtenáři umožnit zasadit si povídky na vícero míst. Samozřejmě jsou ale v textu náznaky, které ke konkrétnímu místu a době děje směřují.

Šaty z igelitu

Letos získala Cenu Jiřího Orteny (která se uděluje mladým autorům do třiceti let) knížka povídek **Šaty z Igelitu** Vratislava Maňáka (vydal Host). Ačkoliv je autor de facto už porevolučním dítětem (nar. 1988), z některých jeho povídek máte dojem, že ovzduší totality sám důvěrně zná. Například v povídce *Saranče* si hlavní hrdina (připomínající tak trochu pana Kopfrkingla z filmu *Spalovač mrtvol*) nechává ušít uniformu někdejších stoupců zemřelého Maršála, švadlenka z povídky *Jak daleko leží Buenos Aires* zase šije baloňáky pro stoupence strany, která se chystá uchvátit svou moc a mladá žena čelí jednak požadavkům být taková jako všechny ostatní (má si zkrátit vlasy a méně se líčit) a zároveň si všímá čím dál dusnější atmosféry v ulicích města. Svůj odjezd do Buenos Aires však propásne... Podobný charakter má i starý muž Petrov v povídce *Král květovaných povlaků*, někdejší majitel továrny na povlečení, který je z ní vyhnán a zbytek života živoří v rozděleném bytě. Maňákovy postavy se svým způsobem pohybují v rovině snů. V prostoru, který není svázan s žádným časem. Téměř vše, co se jim děje, je jen výplodem jejich představivosti, možná přání. Je to reakce na bídu skutečnosti? Možná. Moc humoru v Maňákových povídkách tedy nehledejte. Díky bizarní šedi kulis a beznaději dezorientovaných hrdinů žijících v bludišti vlastní mysli na vás tak trochu dýchne spíš Orwell a jeho slavné *1984*. Je to závan něčeho podivně dusivého,

Téměř vše, co se děje vašim hrdinům, je jen výplodem jejich představivosti, možná přání. Máte dojem, že tak se lidé chovají i v normálním, tedy nepřiběhovém životě?

V životě mimo mé literární příběhy se lidé určitě chovají racionálněji, tedy aspoň navenek. Otázka ale je, co se jim děje v hlavách. Do mysli druhého nevidíme, ale jsem přesvědčen, že jsou plné představ, přání a také schovaných vnitřních děsů... psaní mi je u postav umožňovalo svévolně probouzet.

Jakou z vašich povídek máte nejraději a kterou byste tak nejspíš četl u příležitosti autorského čtení? A těšíte se již na nějaká?

Já mám rád pokaždé nějakou jinou, momentálně u mě vyhrává podivínský pan Petrov z povídky *Král květovaných povlaků* a sentimentální příběh *Panství odložených rukavic*. Petrova bych také chtěl číst v létě v Táboře, další autorská čtení mě čekají na podzim na Ortenově Kutné Hoře a havlíčkovobrodském knižním veletrhu.

Když jsme spolu po předávání Ortenových cen krátce mluvili, říkal jste mi, že jste to vůbec nečekal, tipoval jste na cenu někoho jiného, někoho, kdo už si ji příště možná neodnese, jelikož mu bude přes třicet. Jak se cítíte jako držitel Ortenovy ceny dnes, s odstupem několika týdnů? Cítíte vůči sobě nějaký závazek? A co se od té doby změnilo?

Je příjemné vědět, že tu je někdo, kdo oceňuje vaši práci a že Cena Jiřího Orteny upoutala na mé povídky aspoň na chvilku větší čtenářskou pozornost. Jinak ale nemám pocit, že by se pro mě osobně něco zásadního změnilo, zář laureáta mi v noci na cestu nesvítí.

Co vás čeká v nejbližší době?

O prázdninách budu připravovat sedmidílný pohádkový seriál pro Hajaju Českého rozhlasu. Pracovní název je *Co se skrývá pod břechtanem* a pohádky budou sledovat příběhy dvou dřevěných prádelních kolíčků Krucajse a Sakryše, které spadnou z prádelní šňůry na dvůr jednoho městského domu. Poté bych se rád pustil do zmíněné novely o odhaleném rodinném tajemství.

Text a foto: SOŇA FRAŇKOVÁ